

Nr 513

Av herr Larsson, Nils Theodor, m. fl., angående författningsreformen.

(Lika lydande med motion nr 640 i Andra kammaren)

I grundlagberedningens betänkande med förslag till partiell författningsreform (SOU 1967: 26) synes olika punkter böra redan nu göras till föremål för riksdagens uppmärksamhet. Närmast avses de allmänna grunderna av vilka vissa i det följande göres till föremål för kritisk granskning. I här föreliggande sammanhang är det särskilt fråga om valperiodens längd och valmetodens utbyggande genom tillfogande av s. k. tilläggsmandat som beröres.

Nu gällande bestämmelser innebär val för fyraårsperioder till riksdagens andra kammare, landsting samt kommunal- och stadsfullmäktige. Valen avser fast periodindelning och äger rum med tvåårsintervall på jämna årtal, varannan gång kommunalval och varannan gång andrakammarval. Sålunda förrättas andrakammarval åren 1964 och 1968 samt kommunalval åren 1966 och 1970. Vid eventuell upplösning sker nyval för återstående del av fyraårsperioden. Valmetoden till andra kammaren är provisoriskt den s. k. uddatalsmetoden med spärr för första mandatet inom en valkrets genom att rösterna reduceras med 1,4. Mandaten fördelas mellan valkretsarna på grundvalen av folkmängd, vilket är en hjälp för glesbygder med svårigheter att få fram hög procent valdeltagande och betydande utflyttning i arbetsföra åldrar. Vissa mindre län har vidare högre antal mandat, vilket tryggar tillämpningen av proportionella val under hänsynstagande till mindre väljargrupper.

Grundlagberedningens förslag åsyftar bl. a. treårsperioder vid val till riksdag, landsting, kommunal- och stadsfullmäktige. Uddatalsmetoden avses skola bli definitiv, men dess innebörd förändras genom att hänsynstagandet till glesbygderna och de små länen bortfaller och antalet avgivna röster i hela riket lägges till grund för mandatfördelningen och därvid av riksdagens enligt förslag 350 ledamöter — nu 384 — 40 utses genom tilläggsmandat, fortfarande på grundval av siffermässig fördelning enligt avgivna röster. Nuvarande spärr ersättes av att för mandat i en valkrets kräves minst 12 000 röster samt att ett parti för att få del av den tilldelning som tilläggsmandaten innebär skall ha minst 4 procent av i riket avgivna röster.

Den föreslagna treårsperiodiciteten måste inge betänkligheter både ur

rikspolitisk och kommunal synpunkt. Motiveringen har väsentligen varit rikspolitiken — »Väljarna bör beredas tillfälle att med korta intervall påverka riksdagens sammansättning» — och de kommunala valen har fått följa med av farten. Även ur väljarinflytandets synpunkt är det dock en lika väsentlig sak att de som mottagit förtroendet skall beredas tillfälle utträtta nyttigt arbete så att väljarna utöver valprogram om goda avsikter också kan bedöma något om uppnådda resultat.

Om valperiodens avkortande inger betänkligheter såväl på det rikspolitiska som det landstings- och primärkommunala området framstår å andra sidan det förlängda intervallet mellan valtillfällen som ogynnsamt för upprätthållande av intresset för allmänna frågor och med hänsyn till önskvärdheten att effektivisera de valorganisationer som utgör förutsättningen för ett på partiproportionalism uppbyggt valsätt. Det nuvarande systemet med ett ordinarie val vart annat år framstår med hänsyn därtill som mera rationellt.

Av betydelse för de kommunala uppgifterna är likaledes att enligt nuvarande bestämmelser dessa förelägges väljarnas bedömande vid ett särskilt valtillfälle. Riktigt är att även vid sådana val rikspolitiska synpunkter får stort utrymme dels på grund av att relationerna mellan stat, landsting och primärkommuner uppmärksammas, dels även eftersom ett folkval alltid blir en värdemätare också ur rikspolitisk synpunkt. Att sammanföra rikspolitiska val och kommunalval till samma valtillfälle skulle emellertid vara att ställa de kommunala problemen i ett alltför ogynnsamt läge, särskilt med hänsyn till massmedias inverkan, de stora tidningarnas ensidiga lokalpolitiska belägenhet i storstadsområdena och partiledarnas med hänsyn till arbetsbördan med nödvändighet ringa kommunalpolitiska engagemang.

Frågan om riksdagsmännens antal kan givetvis bli föremål för olika bedömanden. Att ensidigt lägga befolkningssiffror till grund härför förefaller emellertid missvisande. Nuvarande antal riksdagsmän är 384, och grundlagberedningen har förordat 350. Från vissa håll har en lägre siffra påyrkats. När som argument härvid åberopats förhållandena i Belgien, Danmark, Nederländerna, Schweiz och Österrike må erinras om att dessa länder visserligen är jämförbara med hänsyn till folkmängd men icke beträffande ytvidd, stora avstånd och olikartade förhållanden. Nedanstående siffror kan därom anföras:

Länder	Areal	Parlamentsledamöter		Summa
		Provinsvalda	Direktvalda	
Belgien	31 000 km ²	178	212	390
Danmark	43 000 »	—	179	179
Nederländerna	34 000 »	75	150	225
Schweiz	41 000 »	44	200	244
Österrike	84 000 »	54	165	219

Då Sveriges areal är ca 450 000 km² framstår förhållandena därför som föga jämförbara. Med hänsyn till svenska förhållanden framstår det emellertid som nödvändigt att förutsättningarna för de kommunala frågornas behandling i olika landsdelar icke göres ogynnsammare, vilket otvivelaktigt sker om kommunalvalen kommer helt i skuggan av de rikspolitiska valen.

Under återopande av ovan anförda synpunkter hemställs,

att riksdagen inför den förestående författningsreformen måtte för sin del besluta

att valperioden för riksdags- och kommunalval skall vara fyraårig,

att nuvarande ordning för ordinarie val bibehålles med skilda rent rikspolitiska val och kommunalval så att val förrättas vart annat år och kommunalvalens egenart icke försvagas,

att valmetod för dessa val skall vara nuvarande uddatalsmetod utan s. k. tilläggsmandat som underlättar partisplittning och missgynnar glesbygderna, samt

att författningsreformen skall träda i kraft år 1972 och höstens andrakammarval sålunda skall avse fyraårsperioden 1968—1972, ävensom

att konstitutionsutskottet måtte utarbeta lagtext i överensstämmelse härmed.

Stockholm den 26 januari 1968

Nils Theodor Larsson (cp) Axel Kristiansson (cp) Ferdinand Nilsson (cp)

i Kungsängen

Ivan Svanström (cp)

Ernst W. Olsson (cp)